

“Un indi sense terra és un indi mort”

Nelson de León Kantule (Ustupu, Panamà, 1959) és germà del poble kuna de Panamà i president de l'Associació Napguana, que defensa els drets d'aquests indígenes. Com a ambaixador dels pobles indígenes, serà a la Conferència Mundial contra el Racisme, el 31 d'agost a Sud-àfrica, per defensar la cultura, la llengua i el dret a la lliure determinació d'aquests pobles.

Nelson de León és el president de Napguana, una organització que promou projectes de desenvolupament per les comunitats d'indis kuna i recorre el món per cercar el suport econòmic d'ONG solidàries. Assegura que dedicarà tota la vida a lluitar pel respecte al territori, la cultura, la llengua i el dret a la lliure determinació dels pobles indígenes.

—Encara no s'ha pogut arribar a un acord amb tots els governs per aprovar una Declaració Universal dels Drets dels Pobles Indígenes. Què és el que ho impedeix?

—Fa més de vint anys que reclamem els nostres drets com a poble. Mai res no ha estat concret. Sembla que els estats han quedat sords davant la demanda dels pobles indígenes, que tenim tot el dret de reclamar que ens respectin com a poble. Es violen els drets territorials, ens roben els coneixements ancestrals i la nostra medicina es corromp. Cada dia els polítics parlen de la civilització, i cada dia es violen els drets fonamentals de tot ésser humà. Sé que la Declaració Universal dels Drets dels Pobles Indígenes quedarà en el buit. Tot i així seguirem lluitant fins a aconseguir els nostres objectius.

—L'ONU estudia donar dret de veu i vot als pobles indígenes en un futur, però de moment els interessos dels pobles autòctons no estan representats pels propis líders. Què es fa des d'aquest organisme?

—No es fa gairebé res. Se n'ha parlat molt, d'aquesta possibilitat, però de moment no s'ha arribat a concretar aquest dret d'intervenir a l'ONU. A Ginebra he participat en un grup

de treball sobre el desenvolupament dels pobles indígenes. És una subcomissió en què participen només alguns països per escoltar la situació de diferents pobles que no tenim representació. Fa dues dècades que discutim el tema, i no passem d'aquí. Tampoc no s'ha fet res fins ara pel que fa a la Dècada dels pobles indígenes declarada fa set anys per l'ONU.

—Vostè va dir que la Conferència Indígena del Mil·lenni a Panamà era un moment històric per als pobles indígenes, en quin sentit?

—Aquesta conferència, organitzada per l'Associació Napguana, ha estat un fet històric perquè poques vegades hem tingut l'oportunitat de reunir-nos per intercanviar experiències i parlar de la situació en què ens trobem a diferents parts del món. La colonització va trencar l'espai de comunicació permanent que existia entre nosaltres. Ara és molt difícil traslladar una comunitat a un altre poble, ens calen passaports i papers, però abans no hi havia aquestes complicacions. Podíem comunicar-nos freqüentment sense necessitat de papers. La divisió dels estats ens ha fet distanciar entre nosaltres. Al maig hem tingut l'oportunitat d'intercanviar experiències i de seguir lluitant per la lliure determinació dels nostres pobles, perquè cada poble decideixi cap a on vol anar.

—Els indígenes no s'oposen al creixement econòmic, social i cultural si es du a terme sota unes condicions de respecte a les seves formes de vida i desenvolupament. En aquest sentit, l'Àrea de Lliure Comerç de les Amèriques, ALCA, fins a quin punt els ha respectat?

—L'ALCA és una fal·làcia, una

“L’home blanc mai no entendre el significat que per a nosaltres té la mare terra, que ens ho dóna tot. Aquesta relació harmònica entre la natura i l’home és l’aportació que hem de continuar fent a Occident”

mentida, és un oportunisme de les empreses transnacionals, que pensen que desenvoluparan el comerç a la nostra àrea sense el nostre consentiment. Amb aquest tractat només s'enriquiran els grans empresaris. Els indígenes quedarem també fora d'aquesta repartició de béns, uns béns que són només nostres. Mai hem estat consultats sobre aquest acord, tot i que és una gran amenaça econòmica per a la nostra àrea, vulnerable davant de qualsevol sistema fora de la nostra realitat. Sempre m'he manifestat negativament pel que fa a l'ALCA i segurament passarà igual que amb qualsevol tractat de lliure comerç, on els únics beneficiats seran els Estats Units. En nom del desenvolupament moltes comunitats han estat sacrificades, quan es fan carreteres, hidroelèctriques, quan es descobreixen mines o quan ens roben les nostres terres que hem cuidat històricament. L'home blanc mai no entendre el significat que per a nosaltres té la mare terra, que ens ho dóna tot. Aquesta relació harmònica que existeix entre la natura i l'home és l'aportació que hem de continuar donant al món occidental.

Per què hi ha tanta sequera? Per què hi ha fam? Perquè els occidentals han abusat de la terra. L'indígena sap com cuidar-la i no n'abusa.

—Quins poden ser els efectes de la globalització sobre els pobles indígenes?

—Existeix una força moral i cultural que ens manté vius perquè no es perdi la nostra identitat cultural. Seguirem lluitant per mantenir l'harmonia de tots els pobles, perquè ens respectin. No estem al marge d'aquesta amenaça de la globalització i cada dia és un dia crític per a nosaltres, tot i que sé que també existeixen forces solidàries que donen suport als pobles indígenes, perquè són conscients que hi ha necessitat i que hi ha un poble que vol seguir lluitant per mantenir la seva tradició, la seva cultura i la seva llengua. El plantejament globalitzador ens obliga a intensificar la lluita a àmbit internacional i a enfortir encara més els llaços d'unió entre els pobles indígenes del món.

—Més enllà dels tòpics, la realitat indígena és molt potent, no és només un moviment de reivindicació cultural, sinó nacional.

—Els pobles indígenes tenen una realitat historicocultural molt més ferma que moltes nacions que ja han aconseguit la seva autodeterminació com a poble o que lluiten per aquesta. Per a nosaltres, com ells, no és només una lluita reivindicativa, per damunt de tot ha de ser una lluita per tenir autonomia, dret territorial. Un indi sense terra és un indi mort, i aquesta és la nostra lluita fonamental, una lluita territorial per la lliure determinació dels nostres pobles. Jo sóc kuna i mai manifestaré que sigui panameny, perquè cap germà kuna se sent membre de l'estat de Panamà. El kuna té el seu territori definit, i el que volem és que ens el respectin, que no hi hagi penetracions il·legals al nostre territori. Tanmateix els pobles indígenes ens solidaritzem amb tots els pobles del món que lluiten pel seu territori, la seva cultura i la seva llengua perquè volen exercir el seu dret a la lliure determinació. I en aquesta reivindicació hi ha també la qüestió lin-

güística. Els estats ens neguen una educació bilingüe i intercultural. Per exemple, molts catalans han estat i són educats d'aquesta manera, i nosaltres volem també el respecte per la nostra llengua i cultura. Exigim que es respectin les llengües dels pobles indígenes del món, perquè la llengua és part de la nostra existència i quan un poble perd la seva llengua ja no s'identifica com a poble. Per culpa de les pel·lícules americanes d'indis molta gent ha vist sempre els indígenes com a éssers purament folklòrics i són incapaços de respectar les nostres reivindicacions.

—La situació politicoadministrativa del poble kuna a Panamà és força millor que la de moltes altres regions i pobles indígenes, per quines raons?

—Sí, comparant la situació dels altres germans de l'àrea, els kunas de Panamà no patim tant. Hi ha una qüestió històrica que explica la nostra situació, l'alçament armat del nostre poble l'any 1925 contra el govern. Gràcies a aquesta acció tenim un territori definit i dormim tranquils sense l'amenaça de terratinents que ens vulguin treure per la força, com passa a Colòmbia o Guatemala.

El cas de Panamà és un govern bonic vist des de l'exterior, amb lleis per als pobles indígenes, però a la pràctica no, perquè no ens consulten en la presa de decisions i moltes lleis són vulnerades constantment. Tenim lleis sobre propietat intel·lectual i lleis de comerç que prohibeixen comercialitzar la nostra artesanía, però indirectament es fa. S'han donat concessions sobre els nostres territoris sense el nostre consentiment a les empreses transnacionals. Però gràcies a l'autonomia de fet que tenim no hem permès fins ara que ens robin el territori. Seguirem lluitant per mantenir les nostres terres, però estem amenaçats per damunt de tot per les transnacionals.

—Amb vista a la Conferència Mundial contra el Racisme que se celebrarà a l'Àfrica el proper 31 d'agost, quines postures comunes adoptaran els pobles indígenes?

—La nostra intenció és que, en qual-

sevol conferència que se celebri, nosaltres hi participem amb un programa clar elaborat pel Fòrum Permanent dels Pobles Indígenes, un òrgan que estarà constituït a l'octubre. S'estructurarà en vuit regions, els estats nomenaran vuit representants i els pobles indígenes també nomenaran vuit representants. Ara som en el procés de selecció perquè hi hagi un consens entre totes les organitzacions.

Històricament tothom sap com hem estat discriminats i encara avui els pobles segueixen discriminats com si no fóssim els amos de la nostra història. Cada dia hi ha usurpació de terres i violacions dels drets humans dels pobles indígenes. Avui dia la violència racista és més sofisticada. El que posarem de manifest conferència rere conferència fins que ens escoltin és que abans ens van imposar amb la creu i l'espasa, i ara es tracta de violència ideològica contra els nostres pobles per destruir els coneixements tradicionals que posseïm.

—Com si fos una versió moderna de colonialisme?

—Sí, no van tenir-ne prou amb la colonització de les nostres terres quan es van adonar que posseïem un altre gran tresor, el coneixement. Ara ens apliquen una nova forma de violència molt subtil, el que anomenem biopirateria, el robatori de coneixements ancestrals. Nosaltres posseïm uns coneixements que hem mantingut al llarg de la nostra història i que la ciència actual mai entendrà, infinitat de remeis provenen de la nostra cultura i la ciència occidental ens els ha robat. La biopirateria no existiria si els occidentals tinguessin clar que la seva medicina i la medicina tradicional han de servir una causa comuna, preservar la salut de les persones. Però hi ha d'haver un respecte mutu, i si la ciència moderna utilitza coneixements nostres, que sigui amb el nostre consentiment previ. Els nostres coneixements i la nostra forma de vida i desenvolupament són una aportació imprescindible per a la societat, que nosaltres estem disposats a compartir amb unes condicions.

—Quina relació haurien de tenir els

"Els kunes de Panamà no patim com els de Colòmbia, gràcies a l'alçament armat de 1925"

pobles indígenes amb els estats per solucionar aquest problema històric?

—Tots els estats del món han de ser conscients del mal que han fet als pobles indígenes. Nosaltres no demanem caritat, sinó que ens entenguin, un suport solidari. Molts estats tenen un deute moral respecte als pobles indígenes, i per tant, tenen l'obligació de donar-nos suport. Nosaltres volem ser consultats, participar en les consultes nacionals, formar part de la ciutadania a qualsevol part del món. Tenim dret a opinar sobre qualsevol decisió que se'ns hagi imposat, com ara lleis, tractats de comerç o programes d'educació que no han respectat les nostres especificitats. Molts germans kunes són funcionaris, professionals, estudiants..., i cap d'ells ha perdut la seva identitat. El que demanem és la participació, que ens tinguin en compte perquè tenim els mateixos drets i tenim molt a dir-hi. El nostre objectiu final és exercir el nostre dret a la lliure determinació, però mentre això no arriba, no podem deixar que decideixin per nosaltres i pel nostre futur.

—El nou president peruà, Alejandro Toledo, té ascendència indígena. Això podria ser una oportunitat per millorar la situació dels pobles indígenes?

—Tot dependrà de com estigui format Alejandro Toledo. Tinc la impressió que està educat en el model econòmic basat en l'explotació del pobre. I segurament aplicarà la política transnacional dominada pel Banc Mundial, perquè els estats ja no tenen poder, ara manen les empreses transnacionals.

Solament podem esperar que compleixi la seva promesa electoral al poble, si de veritat ajudarà els pobres i respectarà els drets dels pobles indígenes. És una oportunitat, i si ell és descendent dels pobles indígenes, té l'obligació moral de donar suport a aquests pobles, els més oprimits del continent. Esperem que amb aquest nou govern de veritat es compleixi la participació promesa dels pobles indígenes i no sigui una nova fal·làcia per assolir el poder.

Gemma Aguilera